

Göteborg
Lundby 76
Ryaskolan
Stensättning
Hällkista
Inv.nr 48662

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1961:1

Ark. Ark. Gbg. Kom.

GÖTEBORGS STADSMUSEI
BIBLIOTEK

27/67

(H. 445/66)

LUNDBY 76 15:76

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Storgatan 41, STOCKHOLM Ö

Dnr. 3657/66

Till

Göteborgs Arkeologiska Museum,
N. Hamngatan 12,
G ö t e b o r g C.

Riksantikvarieämbetet får härmed meddela, att riksantikvarien vid föredragning denna dag beslutit, att fynden från det av intendent Lili Kaelas undersökta fornlämningsområdet Göt 174 (= 1964 års fornminnesinvent. nr 15:76) i S. Biskopsgården, Göteborg, får tillföras Arkeologiska Museet i Göteborg.

Fynden utgöres av:

[Hälsning?] → Område A: ca 7.000 g keramik, däribland några skärvor till båtyskärl samt till ett vidbukigt S-profilerat, ett situlaformat och ett flatbottnat kärl, de tre sistnämnda oornerade; ett obestämt bronsfragment; brända ben; kol.

Område B (stencirkel): buk- och bottenparti av oornerat flatbottnat lerkärl; ornerad bennål; 2 flintavslag; brändaben.

Området C-H (C, stensatt brandgrav): flatbottnat oornerat lerkärl, krukskärvor; brända ben; kol; 2 flintavslag. (D, brandgrop): oornerat, flatbottnat lerkärl; brända ben; kol. (E, brandgrop): oornerat, situlaformat lerkärl; fragment av järnnål; brända ben. (F, brandgrop): brända ben. (G, härd): inga fynd. (H, härd): 2 oornerade krukskärvor; kol.

Fynden, som ej varit insända till riksantikvarieämbetet, förvaras av Eder. Stockholm den 14 december 1966.

Sven B. F. Jansson
Sven B. F. Jansson

Bertil Berthelson
Bertil Berthelson

Rapport över undersökning av fornlämningsområdet Göt 174
(= 1964 års fornm.inv. nr 15:76) vid Ryaskolan, S. Biskops-
gården, Göteborg.

Grävningstid och arbetsstyrka

Med anledning av Göteborgs allmänna skolstyrelse planerat skolbygge - Ryaskolan - och enligt riksantikvarieämbetets fullmakt F /61, av den 26 september 1961, undersöktes och borttogs genom Göteborgs arkeologiska museum fornlämningar å tomt nr 3 i 35:e kvarteret Ljungelden vid Snövädersgatan i S. Biskopsgården.

Undersökningen ägde rum under tiden 27-29/9, 9-24/10 samt 30/10 - 8/11 1961 och leddes av undertecknad. I övrigt deltog fil.stud. H. Andersson, S. Sandén, K. Øvergaard samt två, under en del av tiden fyra grovarbetare från Göteborgs stads parkavdelning.

Det undersökta området omfattade sammanlagt ca 1800 m², därav "handgrävd" drygt 75 m². Därutöver utfördes kontroll med caterpillrar av intilliggande markyta på 5600 m². Sammanlagd arbetstid: 382 arkeologtimmar, 497 grovarbetstimmar. Undersökningen utfördes under sämsta tänkbara väderleksförhållanden - i regn och blåst.

Alla i rapporten förekommande höjdvärden är angivna i förhållande till Göteborgs stads 0-plan, som ligger 10,137 m under medelvattennivån.

Fornlämningarnas läge och beskrivning

Vid göteborgsinventeringen 1916 antecknades följande två

fornlämningar - Lundby sockens fornlämning nr 69 resp. 70 på en grusås, 58-60 m ö.h. (översiktsplan 1) inom ovan nämnt område:

1) "Skeppsformig stensättning, Lundby sockens fornlämning nr 69, belägen på åsen 900 m norr om Bräckö gård, strax öster om stora bäcken, som rinner förbi Ulvegraven på tomtaktiebolagets ägor, möjligen på Gropegården eller strax intill. Fornminnet är nu mycket förstört, endast 6 stenar stå kvar. Stensättningen har haft en längd av 10 m. Stenarna nå 0,55 m över marken.

2) "Hällkista, Lundby sockens fornlämning nr 70, belägen 10 m SV om 69. Av kistan finns endast tre sidohällar kvar: två vid västra och en vid östra sidan. Den sydligaste av de västra hällarna är vräkt åt sidan. En grop är utgrävd mittemellan hällarna. Kistans längdriktning är nord-syd". I dagboken finns också en skiss av de synliga hällarna med måttuppgifter.

Båda dessa fornlämningar finns upptagna i "Göteborgstrakten, Bygd och Natur", Göteborg 1951, under beteckningen F 154 (= L 69) resp. F 38 (= L 70) med följande beskrivning: "Rest stenar, 6 st, Möjligen rest av en ca 10 m lång skeppssättning. Ligger omedelbart intill röset F 38".

"Röse, med gravkista, ytterst skadat. Ligger omedelbart intill de resta stenarna F 154".

Vid besiktning genom museet i januari 1956 antecknades, att de ovan nämnda resterna av den förmodade hällkistan fanns kvar, medan av stensättningen på sin höjd endast en sten stod kvar. Resten hade förstörts i samband med utbyggnaden av stadsdelen Södra Biskopsgården.

Vid undersökningens början befann sig området i stort sett

i likadant tillstånd, som vid den sistnämnda besiktningen. Det var bevuxet dels med gräs, dels med ljung och enbuskar samt enstaka små rönnar och björkar. Undersökningen började med att först med caterpillrar kontrollera området utanför de ovan nämnda fornlämningarna. Därvid undersöktes ett område huvudsakligen norr och väster om hällkistan. På översiktsplanen är de inom fornlämningsområdet påträffade fornlämningarna betecknade med bokstäverna A-H.

Undersökningen

1. Område A med hällkistan

Före undersökningen syntes av hällkistan endast två resta hällar ovan jord, en tredje kunde skönjas liggande i markytan. Dessa hällar har numrerats I-III på plan nr 2 (foto 1-2).

Efter förberedande fotografering lades en profil av 0,5 m:s bredd i N-S riktning över anläggningen. Området Ö och V om profilen avtorvades, fotograferades, undersöktes och borttogs. Profilen beskrevs och borttogs.

Grävningsiakttagelser

Vid undersökningen visade det sig att den enda rest av högen kring kistan, som fanns kvar, befanns ligga väster om samt utanför hällkistan. Den var dock ej intakt; med ledning av den fick man inte någon uppfattning om högens ursprungliga uppbyggnad, höjd eller diam. Efter avtorvningen av området väster om kistan framkom i sand en ojämn stenpackning av knytnävstora stenar, som vilade på sand. Stenpackningen var 1 à 1,5 m bred och något kortare än hällkistans längd (som är 6,5 m). Någon klar ytterkontur kunde för stenpackningen inte iakttas.

Ovanpå stenpackningen låg två hållar (foto 3), av allt att döma ej i ursprungligt läge. Invid hållarna var stenpackningen delvis uppbruten.

Också inne i kistan påträffades under grästorven stenar, men de låg mycket glest. De var också något större (0,1-0,4 m) än de väster om kistan. Man kunde emellertid ej med säkerhet avgöra, huruvida det rörde sig om stenar, som ingått i högfyllnaden eller hade kommit dit senare. Stenarna begränsade sig emellertid endast till kistans område (med undantag för området mellan hållarna 1 och 2, där det fanns en grop; profil o. foto 4) samt låg på en högre nivå än de väster om kistan. Omedelbart under dessa stenar framkom en ojämn stenpackning av knytnävstora stenar, vilken däremot visade sig utgöra en fortsättning av den ovan beskrivna stenpackningen väster om kistan F(foto 5). Mellan hållarna 1 och 2 var stenpackningen uppbruten genom den ovannämnda groppen, likaså i kistans bortersta, mindre kammare, där dock en rest intill gavelstenen fanns kvar. Stenpackningen vilade på ren sand, som utgjorde kistans fyllning samt var fyndförande (se plan 2 och profil).

I denna undre stenpackning påträffades i kistans norra hälft kol och förkolnat trä. Detta visade sig vara ytskiktet av en kraftig kolkoncentration i en liten, närmast rund stensamling (ett "röse" i miniatyr), som var anlagt i hållkistan, intill sten XL (plan 2 och profil, foto 6). "Röset" (stenarna XLII, XXIV, XXV, XXVL, XXXV och XXXVII) omslöt en mäktig kolkoncentration, ca 1,0 x 1,6 m, av mycket hård beskaffenhet. Den djupa kolkoncentrationen gick fram till tvärväggen (sten XL) mellan den stora och mindre kammaren. Inne i densamma låg en mängd småsten och ovanpå dessa håll XIX (plan 3, foto 8-9).

"Röset" med kolkoncentrationen föreföll vara helt intakt, men innehöll inga fynd.

Också i den bortersta, mindre kammaren förekom kollager, fast av lös konsistens. Det täckte nästan hela dess yta, men hade knappt en tredjedel av den förstnämnda kolkoncentrationens mäktighet (se profilritning). Det sistnämnda tunnare kollagret sträckte sig även in i den större kammaren, där den bl.a. täckte den ovannämnda kolkoncentrationen av hård beskaffenhet. I detta kollager påträffades en stor mängd oornerade krukskärvor (härrörande från minst tre olika kärl), som var tätt kringpackade av sten, delvis låg i klumpar ovanpå sten (foto 10). Bland krukskärvorna hittades ett litet, obestämbart bronsfragment (fynd 22) samt tre flintavslag, men inga brända ben.

I samband med friläggning av stenpackningen påträffades ett flertal större hällar (plan 3). De flesta av hällarna, av vilka flera låg plant, var dock i sekundärt läge. De i ursprungligt läge stående hällarna var få (jfr plan 2), varför en mera detaljerad bild av kistans konstruktion ej var möjlig att erhålla.

Hällkistans konstruktion

Trots kistans skadade tillstånd framgick det klart att graven tillhör den flerrummiga typen av hällkistor. Den var orienterad i N-S med förrummet i söder. Mellan förrummet och kammaren fanns en tröskelsten i läge. Framför förrummet påträffades ett antal större och mindre klumpstenar, av vilka på planen endast de två största är inritade (plan 2 och 3). Förrummets längd var 1,25 m och största bredd likaså 1,25 m. Kammarens inre längd var antingen 5,25 eller 4,25 m, beroende på om sten X

eller XL är att uppfatta som den ursprungliga, norra gavelstenen (plan 2). Bredden kan uppskattas till 1,6-2,0 m. Är sten X norra gavelstenen (vilket är undertecknads uppfattning), består hällkistan av en större och en mindre kammare (och sten XL utgör tvärväggen mellan dem). Till fördel för en sådan tolkning talar att en rest av den ovannämnda undre stenpackningen förekom i den borttersta ändan i den mindre kammaren (se profilritning). Mot denna tolkning kunde i viss mån tala förhållandet att sten X:s bottennivå låg drygt en halv meter högre än sten XL:s. Det andra alternativet är att den mindre kammaren är en senare tillbyggnad, och eventuellt samtidig med de där påträffade krukskärvorna (vilka med största sannolikhet härrör från äldsta järnåldern). I så fall torde även stenpackningen vara anlagd efter denna tillbyggnad.

Under den ovannämnda stenpackningen och i sanden fanns i kammarens mitt samt norr därom på ett par ställen liggande och upprättstående mindre stenar, placerade i kammarens tvärriktning. Dessa gav intryck av ett slags avsiktlig "rumsindelning" (se plan 2-3). Detta gäller främst stenarna XXII, XX och XXI men även sten XXIII. Stenarna XX och XXI stod ett stycke från varandra. Mellan dem låg en mindre sten och ovanpå densamma en något större flis (plan 2, foto 7). De två stående stenarna var bredast i toppen och avsmalnande nedtill. Mitt på toppen var båda något konkava. Vid första påseende gjorde de intryck av att vara avsiktligt, ehuru svagt urgröpta. Vid närmare undersökning framgick det dock att denna obetydliga konkavitet var ett naturens verk. I den västra delen av dessa "rum" påträffades föremål av senneolitisk typ (bl.a. två flintdolkar med skaft med rombiskt tvärsnitt (plan 2: fynd 3,4)).

Beträffande dolk nr 2 kan det inte uteslutas att den legat nära väggsten XIII. Sten XXXI hade sparats på en stolpe av sand, men gled ner och drog med sig sandstolpen. I den nedrasade sanden hittades sedan dolken.

Det fyndförande kollagret i den mindre kammaren är av senare datum än kistans primära användningstid. Detta framgår utöver keramiken (som är av äldsta järnålderstyp) också av den omständigheten att det helt täckte tvärväggen mellan den stora och mindre kammaren (sten XL). "Röset" med den mäktiga kolkoncentrationen har anlagts antingen samtidigt eller innan det fyndförande kollagret med lös konsistens kom till i den bortersta kammaren.

Profilbeskrivning.

Profilen löper i gravens längdriktning N-S. Med undantag för avbrott i området mellan hällarna I och II, där det fanns en grop, är profilen sammanhängande.

- 1) Vegetationsskikt (endast inom begränsad del av profilen) bestående av gräs- och ljung- m.m. torv.
- 2) enstaka stenar i sand
- 3) därunder stenpackning av knytnävstora stenar i sand
- 4) och därunder ren sand

Beskrivning av hällarna (se plan 2 och profilritning)

Hällarna I (2 x 0,8 x 0,2 m) och II (1,0 x 0,6 x 0,1 m) stod resta i ursprungligt läge och utgör sidohällar i förrummet.

Häll III (1,7 x 0,5 x 0,3 m) har sannolikt stått rest invid I och utgjort den sydligaste delen av förrummets västra vägg.

Häll IV (1,0 x 0,5 x 0,1 m) har sannolikt stått invid II, men påträffades nästan i vinkel intill densamma (se även foto 10).

Hällarna V (1,1 x 0,6 x 0,02-5 m) och VI (0,6 x 0,4 x 0,1 m) låg väster om kistan.

Häll VII (1,9 x 1 x 0,1 m) påträffades lutande 1 90°, men torde ha stått rest i kistans östra vägg (se foto 15-16).

Häll VIII (2,0 x 1,0 x 0,2 m) låg plant (se foto 16 och 18).

Hällarna IX (0,9 x 0,9 x 0,25 m) och X (0,8 x 0,5 x 0,01-0,05m) båda lutande åt NV, indelar kistan i två kamrar resp. utgör norra gaveln i den mindre kammaren. Bådas botten-nivå låg betydligt högre än de övriga i läge påträffade väggstenarnas.

Hällarna XI (2,0 x 1,7 x 0,1 m) och XII (2,0 x 0,5 x 0,2 - 0,35 m) låg utanför kistan (se foto 20).

Häll XIII (0,70 x 0,65 m) stod rest i östra väggen. Hällens övre del avslagen (se foto 21).

Hällarna XIV (1,4 x 1,0 x 0,1-0,2 m) och XV (0,9 x 0,8 x 0,25m) låg utanför kistan.

Häll XVI var en tröskelsten och stod i läge.

Häll XIX (1,1 x 0,8 x 0,15 m) låg ovanpå "röset" vid gavelhäll XL.

Häll XL (1,1 x 0,6 x 0,25 m) stod rest i ursprungligt läge som den stora kammarens gavelhäll resp. som mellanvägg mellan den södra och norra kammaren.

De övriga hällar som påträffades vid undersökningen var alla små och blev ej inritade på plan.

Fyndförteckning för område A med hällkista.

Fyndnr	Flinta
48662: 1	Dolk med skaft med rombiskt tvärsnitt, Forsanders typ D 3, 72 g; låg i N-S riktning.
2	Dolk som ovan, 50 g; påträffad i sekundärt läge. Sten XXXI hade sparats på en stolpe av sand, men gled ner och tog med sig sandstolpen. Vid den nedrasade sidan påträffades sedan dolken.
3	Dolk som ovan, med avbrutet skaft, 67 g; låg i VSV-ONO riktning.
4	Dolk som ovan, 66 g; satt nedstucken i sanden.
5	Spets, sannolikt tillhörande dolk eller spjutspets, >1 g. Exakta fyndläget okänt, påträffades i närheten av pilspetsen fynd 6 och på ungefär samma nivå som denna.
6	Pilspets, med rak bas, 1 g; funnen liggande med spetsen mot V.
7	Pilspets med urnupen bas, 1,5 g; påträffad ligg. med spetsen mot N.
8	Hörnstickel, 12 g.
9	Avslag, 21 g.
10	2 ^{skivavslag} skrapor, 13 g resp. 21 g.
11	2 avslag med bearbetning, 4 g resp. 17 g.
12	3 spån, 2 g, 4 g resp. 5 g.
13	18 avslag utan bearbetning, 450 g.
14	4 knutor, 87 g, 87 g, 105 g, 330 g.

Fyndnr

Keramik

- 48662: 15 Skärvor, orn., bl.a. av mynningskant, tillhörande ett båtyskärl, 71 g; största skärvan 47x84 mm, tj 7 mm
- 16 En skärva med spår av vertikal linjeorning. 4g
- 17 En halsskärva, ^{+ flagor} ornerad med korta, horisontella, grova tvärsnoddsintryck. 20g
- 18 Keramikflagor av brungrått, sandmagrat gods, 614 g.
- 19 Keramikflagor inklusive ett fåtal ~~ornerade~~ bukskärvor, samt bottenfragment till ett flatbottnat kärl med svagt utskjutande bottenkant, av mörkt brungrått, på utsidan delvis ljusare sandmagrat gods, 313 g.
- 20 Oornerade krukskärvor, mest flagor, 335 g. Största skärva 58 x 72 mm, tj 11 mm, av brungrått sandmagrat gods.
- 21 Skärvor av minst 3 kärl:
- a Hals- och bukskärvor av ett oornerat, S-formigt profilerat, vidbukigt kärl av tunt, på ytan ljusbrunt, i kärnan grått, sandmagrat gods. Kärlets höjd 21 cm. Godsets tjocklek: 6 mm. Kärlets diam ca 16 cm.
- b Skärvor till situla-format kärl av rabbat mellanbrunt till svartbrunt gods; 1.490 g. skärvor, 1.490 g. största skärvan 93 x 120 mm, tjocklek 11 mm.
- c Buk- och bottendelar av ett oornerat, flatbottnat kärl av sandmagrat, mörkbrunt, sotigt gods med grå-svart kärna, 1.485 g.
- Därutöver (2.520)^{1.575} g keramikskärvor från alla tre kärlen.

Brons

- 22 Bronsfragment, obestämbar, <1 g

Fyndnr

Brända ben

- 48662: 23 150 g, rengjorda, nära fynd 19, tänder <1 g.
24 1 g, i omrörd jord, nära fynd 19.
25 Från omrörd jord i hällkistan, <1 g.

Kol

- 26 6 g i småstenspackning.
27 9 g.
19 a 43 g från området till keramikfynd 19.
20 a 22 g från området till keramikfynd 20.
21 d 16 g från området intill keramikfynd 21.
28 a 7 g från hela A-området.

2. Område B (platsen för tidigare antecknad skeppssättning)

Grävningsiakttagelser

Området var beläget nordost om hällkistan (se översiktsplan). Vid undersökningens början stod på platsen för tidigare registrerad stensättning endast en rest sten kvar. Efter förberedande fotografering avtorvades samt avplanades området. Därvid framkom omkring den resta stenen ett 20-tal stenar, som bildade en halvcirkel vari den resta stenen ingick. Cirkelns diam. torde ha varit närmare 4 m (plan över område B, foto 11). Stenarnas storlek var 0,2-0,4 m. Två av stenarna, den tredje i halvcirkelns norra och den andra i dess södra ände satt hårt samt djupare fast än de övriga. De var också kilade med 3 à 4 stenar. Den ovan nämnda stenen i halvcirkelns södra del var närmast en smal häll med toppen avslagen (nuvarande mått 0,45 x 0,40 x 0,10 m). Också den resta stenen var avslagen (nuvarande mått 1,5 x 0,25 x 0,25 m).

Jorden omkring dessa stenar var delvis genomdränkt av råolja. Här och var förekom enstaka kolbitar samt en smärre kol-koncentration.

Innanför halvcirkeln iaktogs här och var kolfläckar, som syntes tydligt i den mörkbruna resp. ljusbruna sanden. I sambands/
band med dessa svarta fläckar spridda brända ben samt krukskärvor, bådadera på ett par ställen i små koncentrationer (plan fynd 29, 32). I samma höjdläge, 10-15 cm under markytan (obs: grästorven ej medräknad), som en del av de spridda krukskärvorna påträffades också en tennsoldat.

Endast på ett par ställen förekom rikligt med brända ben (fynd 29, 32) samt ^{1/}en kolfläck nedre delen av ett lerkärl (fynd

29), ca 25 cm under markytan (obs! grästorven ej medräknad).

Det sistnämnda förbands och togs upp för undersökning på museet. Vid undersökning av dess innehåll påträffades däri förutom brända ben också en ornerad bennål, som varit med på bålet.

Profilbeskrivning

Det översta lagret, som var grästorv, borttogs med caterpillarn.

- 1) Därefter följde ett mörkt, 1-2 cm tjockt lager kolfärgad sand, delvis indränkt med råolja. I detta lager förekom brända ben och krukskärvor.
- 2) Grusblandad sand. Delvis indränkt med råolja.
- 3) brun sand med enstaka fläckar av ljus sand. Delvis indränkt med råolja.
- 4) Mörkbrun sand med enstaka fläckar av ljus sand.
- 5) Mörk sand, starkt indränkt med råolja; gränsen mot 4) oklar; sannolikt tillhör 4) och 5) delvis samma lager.
- 6) Grovkornig, ljus sand.
- 7) Berg.

	Fyndnr	<u>Fynd</u>
48662:		
<u>Keramik</u>	29	Buk- och bottenparti av ett ornerat, flatbottnat kärl av sandmagrat, mörkbrunt gods med svart kärna; 975 g. Största skärva 135 x 157 mm. Godstjocklek botten 26 mm.
	29a	Strax N om område B två små ornerade krukskärvor, 6 g.
<u>Ben</u>	30	Bennål, svagt böjd, ornerad, funnen inne i krukkan, fynd 29.
<u>Flinta</u>	31	Två avslag, obearbetade 12 g
<u>Brända ben</u>	29b	275 g, invid keramikfynd 29
(3)	32	1 g, påträffade i ytan (skadad markyta)
(2)	33	2 g, påträffade i ytan --"
(3)	34	22 g, påträffade i ytan --"
(16)	35	Liten koncentration, 34 g.

3. Område C-H: Järnåldersgravfält och hårdar.

Grävningsiakttagelser

Norr och väster om hällkistan iaktogs vid avbaning med caterpillrar här och var enstaka kantställda stenar, några små stensamlingar samt kolfläckar och mörkfärgning i den ljusa sanden. Avbaningen avbröts på dessa ställen och de blev sedan undersökta på sedvanligt sätt. Det visade sig därvid att under ett antal mörka fläckar dolde sig stensamlingar och brandgravar. De sistnämnda är markerade på översiktsplanen med bokstäverna C-F. Härutöver iaktogs närmast ett par hårdliknande företeelser, G och H på översiktsplanen. Vid övriga kolfläckar, vars tjocklek uppgick till 1-4 cm, samt stensamlingar gjordes inga iakttagelser som kunde tydas som spår efter grav, hård eller annan anläggning. En del av kolfläckarna härrörde säkert från tiden då platsen användes som avlastningsplats m.m. när området bebyggdes. Spår av asfalt, förkolnade trästockar, kol i påförd jord m.m. tyder på detta. Av denna anledning är de fyndlösa kolfläckarna inte markerade på översiktsplanen. Här nedan följer beskrivning av de påträffade brandgravarna resp. hårdarna.

Grav C (plan- och profilritning, foto 14-16)

syntes ovan marken genom en kantställd sten (sten nr 1 på planen). Efter avtorvning framkom ytterligare kantställda stenar som bildade en halvcirkel. Stenarna var 0,3-0,6 m långa och 0,09-0,9 m höga. På motsatta sidan i S och SV fanns ett kraftigt lager fyllnadsmaterial. Efter bortskyfflande av detta påträffades nere i sanden rester av avloppsledning, vilken gått rakt genom denna del av området. Det var således förklaringen till att halva stenkretsen saknades. Då marken föreföll vara omrörd upptogs in-

nanför stenkretsen två 0,6 m breda varandra korsande schakt (plan), som undersöktes ner till den orörda marknivån; ett i N-S och ett i Ö-V. Alldeles i ytan innanför samt intill schakten hittades ett par krukskärvor, i övrigt gjordes inga fynd inom schakten. Däremot iaktogs på två ställen i den östvästligt löpande schaktväggen avlånga fläckar av ljusare sand i en mörk, delvis ljusfläckig sand, vilka gjorde intryck av att vara spår av nedgrävning (profilritning, foto 15). På båda ställena var djupet av den ljusare sanden omkring 40 cm. Inne i den västligt belägna nedgrävningen påträffades ett lerkärl (fynd 36, foto 16). I sydväst, omkring 45 cm från lerkärllet, låg en flat sten 20 x 25 cm. Det är ej uteslutet att stenen ursprungligen legat som lock över lerkärllet. I övrigt iaktogs inga stenar i närheten av lerkärllet. Omkring lerkärllets mynning och något nedanför hittades ett fåtal brända ben och små kolbitar. Lerkärllet, som var starkt deformerat, förbands och togs upp för utgrävning senare på museet. Vid den senare undersökningen av dess innehåll hittades därl en stor mängd rengjorda brända ben.

I den östligare belägna nedgrävningen med ljusare sand gjordes varken fynd eller iakttagelser, som gav någon förklaring till innebörden av nedgrävningen.

Fynd

Keramik Fyndnr

- 48662: 36 Ett ocornerat, starkt deformerat, flatbottnat lerkärl av sandblandat, ljusbrunt gods. Kärlets nuvarande höjd 27,5 cm, buk 22 cm diam + Ca 1150 g keramikflagor.
- 37 En ocornerad krukskärva, sannolikt tillhörande fynd 36, 9 g.
- 38 *Lerklining*
~~En ocornerad krukskärva som ovan, 10 g.~~

48662:

36 Brända ben 36a ca 1400 g, tänder 1,5 g.Kol 36b 7 gFlinta 39 Två avslag, utan bearbetning, 44 gGrav D (plan- och profilritning)

var en brandgrop och avtecknade sig tydligt som en närmast rund svart fläck mot den gula sanden. Dess diam i ytan var ca 0,4 m, djupet drygt 0,3 m. Gropen var täckt av en flat sten, 15x20x4,5 cm; i den stod ett oornerat, flatbottnat lerkärl (fynd 40). Kärlet togs upp fyllt med kolmörja. I övrigt påträffades i brandgropen endast ett fåtal kolbitar. Kärlet var förhållandevis välbehållet, endast mynningspartiet var skadat. Några lösa mynnings-skärvor påträffades intill den flata täckstenen. Vid undersökning av kärlets innehåll påträffades däri endast ett fåtal små brända ben.

	Fyndnr	<u>Fynd</u>
48662:		
<u>Keramik</u>	40	Ett oornerat, flatbottnat lerkärl med låg hals och avrundad skulderkant, av sandmagrat, rödbrunt gods.

Brända ben a 12 gKol b 46 gGrav E (plan- och profilritning)

syntes som ett smalt, mörkt, runt bräm kring en flat sten, vilken mätte 0,56 x 0,62 x 0,04 m. Stenen var lock över ett oornerat lerkärl (fynd 41), som stod mitt i en brandgrop, vars diam var drygt 0,75 m och djup 0,4 m. Varken i gropen eller intill iaktogs några kolbitar. Av lerkärlet var endast nedre delen sammanhängande, resten i skärvor. Inne i kärlet påträffades starkt deformerade fragment av en järnnål. Både inne i och intill krukan fanns rikligt med brända ben.

48662: Fyndnr Fynd
Keramik 41 Ett oornerat, situlaformat lerkärl med flat bot-
 ten, av sandmagrat, mellanbrunt gods.
 Kärlets höjd: 27 cm, diam ca 17 cm.

Järn a Fragment av järnnål, 9,5 g

Brända ben b Ca 1.975 g, tänder 3 g.

Grav F

avtecknade sig som en något mörkare, svagt oval fläck mot den bruna omgivande sanden och mätte ca 30x35 cm i ytan. Djupet var drygt 15 cm. Neråt, ca 5 cm från ytan, bestod gropens innehåll av sotblandad jord. Enstaka små, spridda brända ben syntes redan i den mörka fläckens yta, men de flesta låg koncentrerade i den sotblandade jorden. I övrigt inga andra fynd.

Fynd

48662:
Brända ben 42 275 g, tänder 2 g.

Stensamling G: härd (plan- och profilritning)

var närmast rund, 1,30 m i diam. Stenarna, knytnävstora och större, var lagda i ett skikt och tätt intill varandra samt skörbrända i överytan. Under stenarna fanns mörkt sotlager, som var tämligen jämntjockt, 30-35 cm, ca 1,00 m i diam, men avtunnade i stensamlingens ytterkanter. Inga fynd i övrigt.

Stensamling H: härd (plan- och profilritning)

var närmast rund, 1,00 m i diam och omgavs av en mörk rand. Stenarna var knytnävs- till huvudstora samt delvis lagda tätt intill varandra. De var skörbrända, särskilt i överytan. På och mellan stenarna mörkfärgad sandjord; under stenarna helsvart sotlager, som var mäktigast i mitten, ca 35 cm. Mellan stenarna påträffades 2 små, oornerade krukskärvor.

	Fyndnr	Fynd	
48662:			
<u>Keramik</u>	43	2 små oornerade krukskärvor	1,5 g
<u>Kol</u>	a	22 g	

Prov på sotjord

Sammanfattning

Som det framgått av redogörelsen ovan har på fornlämningsområdet 15:76 påträffats och undersökts dels oliktidiga, dels till arten olika fornlämningar: gravar och bebyggelsespår i form av härdar. Av gravarna var både hällkistan och graven med den resta stenen synliga ovan jord, de övriga gravarna - brandgravar under flat mark - var däremot helt utan märke ovan markytan. Inte heller syntes de två härdarna ovan jord. Eftersom de ej lämnade några föremålsfynd, går de över huvud taget inte närmare att tidsbestämma än till förhistorisk tid i största allmänhet. På området har i övrigt tidigare, innan bebyggelsen kom till, påträffats flintredskap och avfall, bl.a. från äldre stenåldern. Om skärvor av båtyskeramik, som hittades vid undersökningen, härrör från förstörd grav eller från boplats, eller rent av har hamnat på området i samband med påförd jord från annat håll, kunde undersökningen inte klarlägga. Skärvorna påträffades i sekundärt läge i omrörd jord.

Göteborg den 15 mars 1966

L. Kls.

Lili Kaelas

Bilaga: 19 fotos
6 ritningar

Göt 174

S. Biskopsgården

Område A med häll-
kista

1. **B 1118**
Från SSO

neg.nr 28
6005

2. **B 1119**
Före undersökningen
mot S

neg.nr 28
6006

3. **B1120**

neg.nr Z8 6007

Område V om profilbalken
med stenpackning, från N.

4. **B1121**

neg.nr Z8 6008

Del av hällkista med den
övre glesa stenpackningen,
mot N.

Göt 174

S.Biskopsgården

Område A med häll-
kista

5. **B1122**

neg.nr Z8
6009

Undre stenpackning
(kistans mellersta del)
mot N

foto: Kj.Øvergaard, okt. 1961

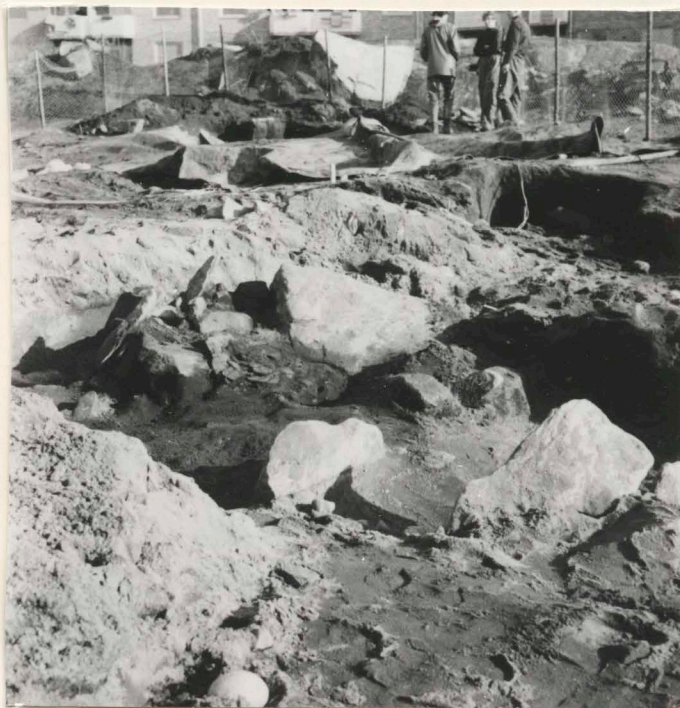

6. **B1123**

neg.nr Z8
6010

"röse" i den stora kamma-
rens N ända under utgräv-
nig, från SSV.

foto: S.Sandén, okt. 1961

9. **B 1126**

neg.nr Z8
6013

Mot SO, "röse" med kera-
mikkoncentration.

Foto L.Kaelas, okt.1961

10. **B 1127**

neg.nr Z8
6014

Keramikkoncentration i bortre
delen av kistans större
kammare.

Foto S.Sandén, okt.1961

7. **B 1124**

neg.nr Z8
6011

"rumsindelning" i häll-
kistan, mot OSO

8. **B 1125**

neg.nr Z8
6012

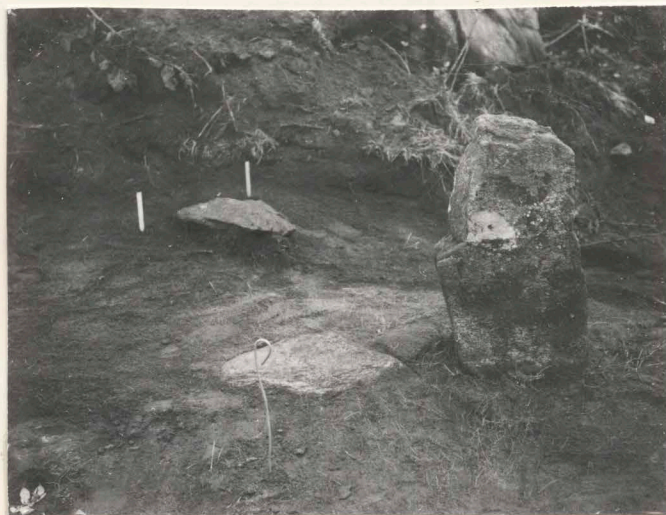
"röse" inne i kistan,
mot Ö

11. **C 242**

neg.nr 28
6015

Stenkretsen med den resta
stenen (södra delen)

12. **B 1128**

neg.nr 28
6016

Område B med rest sten,
fr. V.

13.

neg.nr

Område B, resta stenen,
+ frampreparerade stenkret-
sen, från SV.

Foto: S.Sandén, okt.1961

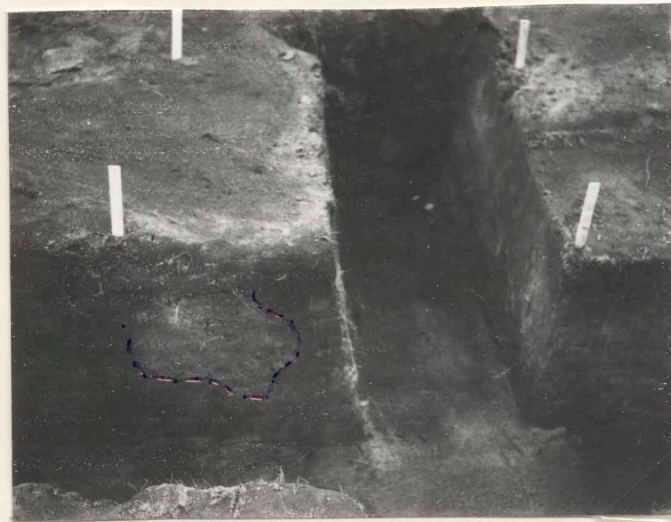

14. **B 1129**

neg.nr 28
6018

Grav C med stenkretsen
obs! ljus nedgrävning syns
i profilväggen framför sten-
kretsen, från NNV.

Foto: H.Andersson, okt. 1961

15. **B 1130**

neg.nr **Z8**
6019

Grav C: avtecknar sig i pro-
filen genom ljusfläck..
fr. N.

16. **B 1131**

neg.nr **Z8**
6020

Grav C med urna, fr. N.

Göt 174

S.Biskopsgården

Härd H

17. **B 1132**

neg.nr 28

Foto: L.Kaelas, okt.1961

6021

18. **C 243**

Fynd från hällkistan, Dokar
INV.NR 48662:1-4

neg.nr 8:5362

Foto J.E.Sjöberg

19. **B 1133**

Fynd från grav E, lerkärl
INV.NR 48662:41

neg.nr 28

6022

GÖTEBORG
Lundby, RÅÄ 76
Ryaskolan
Hällkista & gravf., jäå
Inv.nr 48662

Hällkistan, omr A, nedanför vänstra huset
före undersökningen, mot V
Foto L Kaelas 1961

B 9980

Område A före undersökningen, mot SÖ
Foto L Kaelas 1961

B 9981

GÖTEBORG
Lundby, RAA 76
Ryaskolan
Hällkista & gravf. jäå
Inv.nr 48662

Område A före undersökningen, mot Ö
Foto L Kaelas 1961 *B 9982*

Område A, hällkistan före undersökningen
mot NV.
Foto L Kaelas 1961 *B 9983*

GÖTEBORG
Lundby, RAÄ 76
Ryaskolan
Hällkista & gravf. jäå
Inv.nr 48662

Hällkistan, område A före undersökningen
mot NO
Foto L Kaelas 1961

B 9984

Kistan, område A mot N
Foto K Øvergaard 1961

B 9985

GÖTEBORG
Lundby, RAÄ 76
Ryaskolan
Hällkista & gravf. jäa
Inv.nr 48662

Kistan, område A, mot S
Foto K Øvergaard 1961

B9986

Kistan, område A, mot S. I förgrunden
träskelstenen. Mot S.
Foto K Øvergaard 1961

B9987

GÖTEBORG
Lundby, RAA 76
Ryaskolan
Hällkista & gravf. jäå
Inv.nr 48662

Kistan, område A, mot SÖ. T v tröskelstenen.
Foto K Øvergaard 1961

B 9988

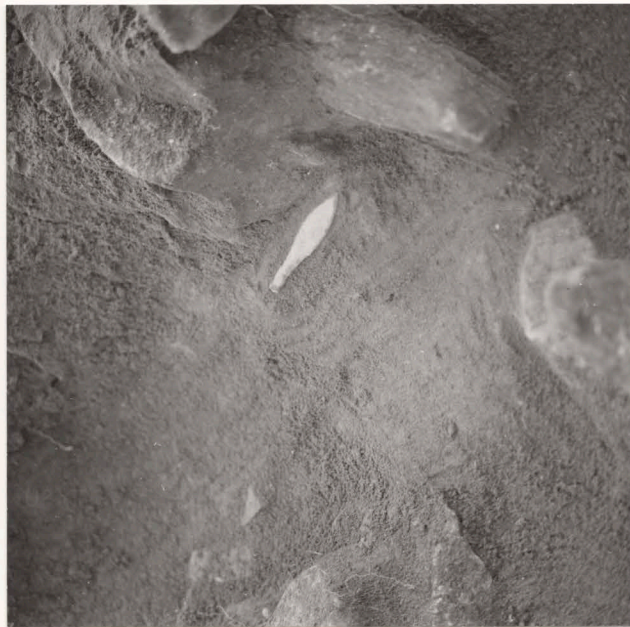
Kistan, område A, mot SV.
"Avbalkningarna" frilagda.
Foto K Øvergaard 1961

B 9989

GÖTEBORG
Lundby, RAÄ 76
Ryaskolan
Hällkista & gravf. jäå
Inv.nr 48662

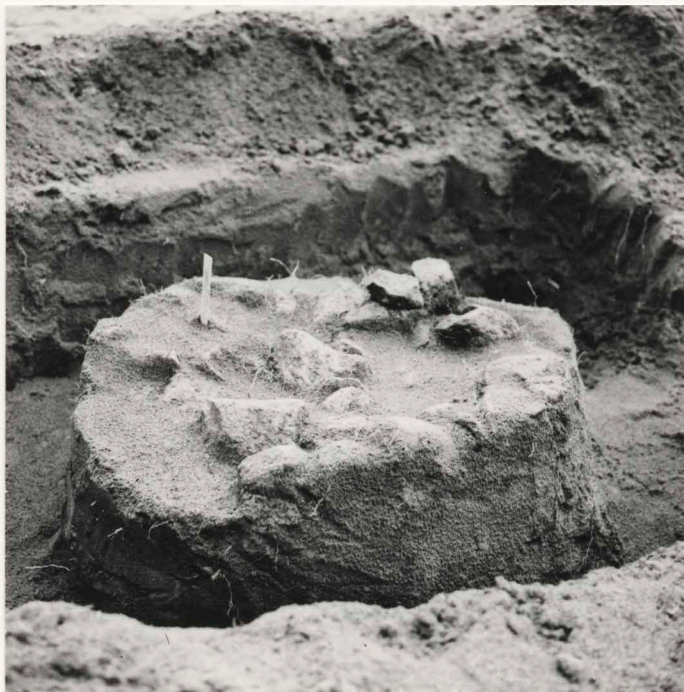

Kistan, område A, mot V.
"Avbalkningarna" frilagda. **B9990**
Foto K Øvergaard 1961

Dolk 2(?) in situ ö om kistan.
Foto K Øvergaard 1961 **B9991**

GÖTEBORG
Lundby, RAÄ 76
Ryaskolan
Hällkista & gravf. jäå
Inv.nr 48662

Stensamling G, härd
Foto K Øvergaard 1961

B 9992

GÖTEBORG
Lundby, RAÄ 76
Ryaskolan
Hällkista & gravf. jäå
Inv.nr 48662

De större hällarna till kistan, område A,
efter avtorvning.
Polaroidfoto fr Ö resp S
Foto K Øvergaard 1961

GÖTEBORG
Lundby, RAÄ 76
Ryaskolan
Hällkista & gravf. jäå
Inv.nr 48662:1

Dolk, skaft med rombiskt tvärsnitt.

C 1743

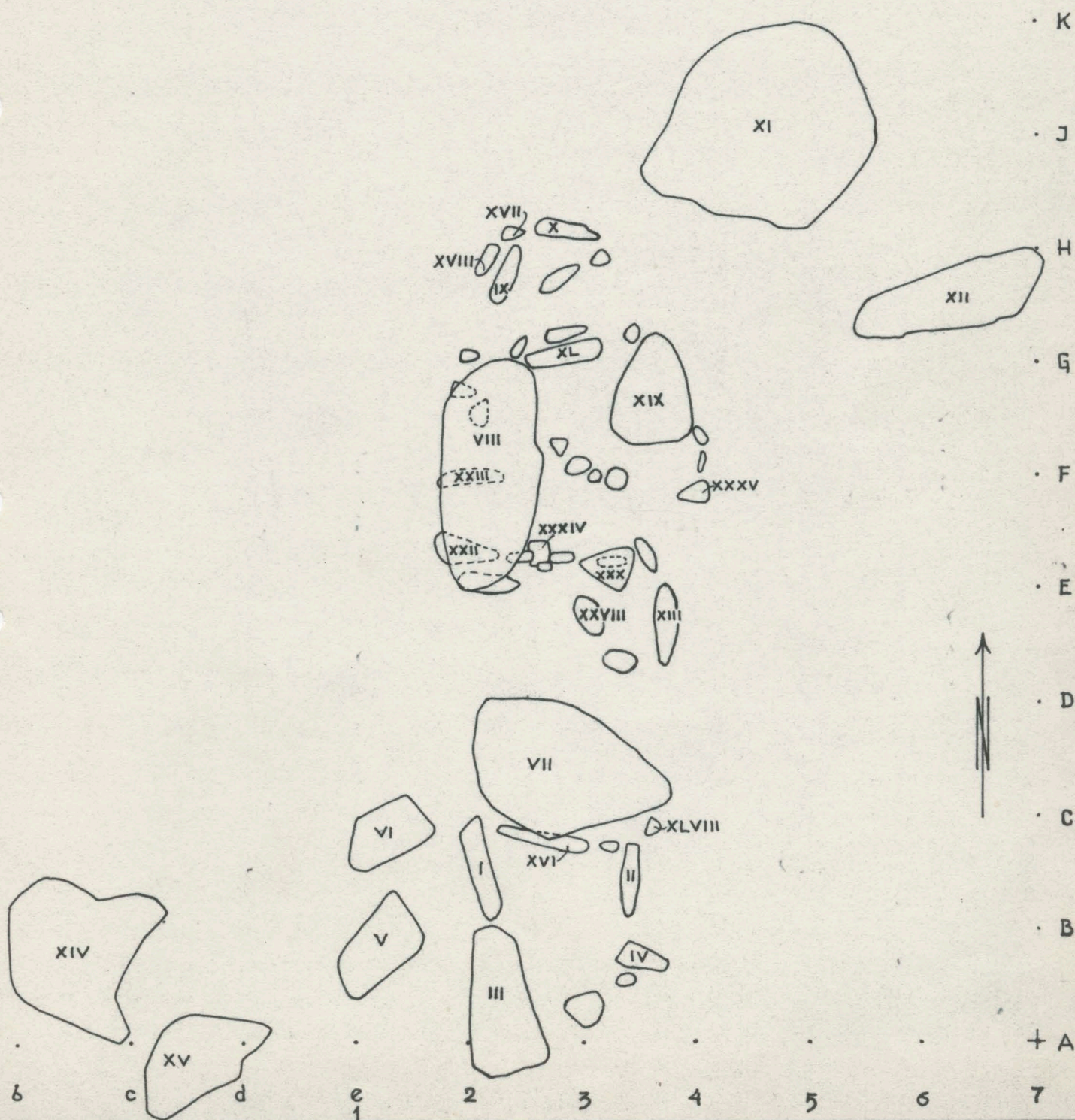
GÖTEBORG, S. BISKOPSGÅRDEN

HÄLLKISTA, GÖT 174 (= 1964 års fornm.inventering nr 15:76)

PLAN ÖVER SAMTLIGA INOM GRAV-
OMRÅDET BEFINTLIGA STÖRRE STENAR.

SKALA 1:50

Göteborgs arkeologiska museum 1962

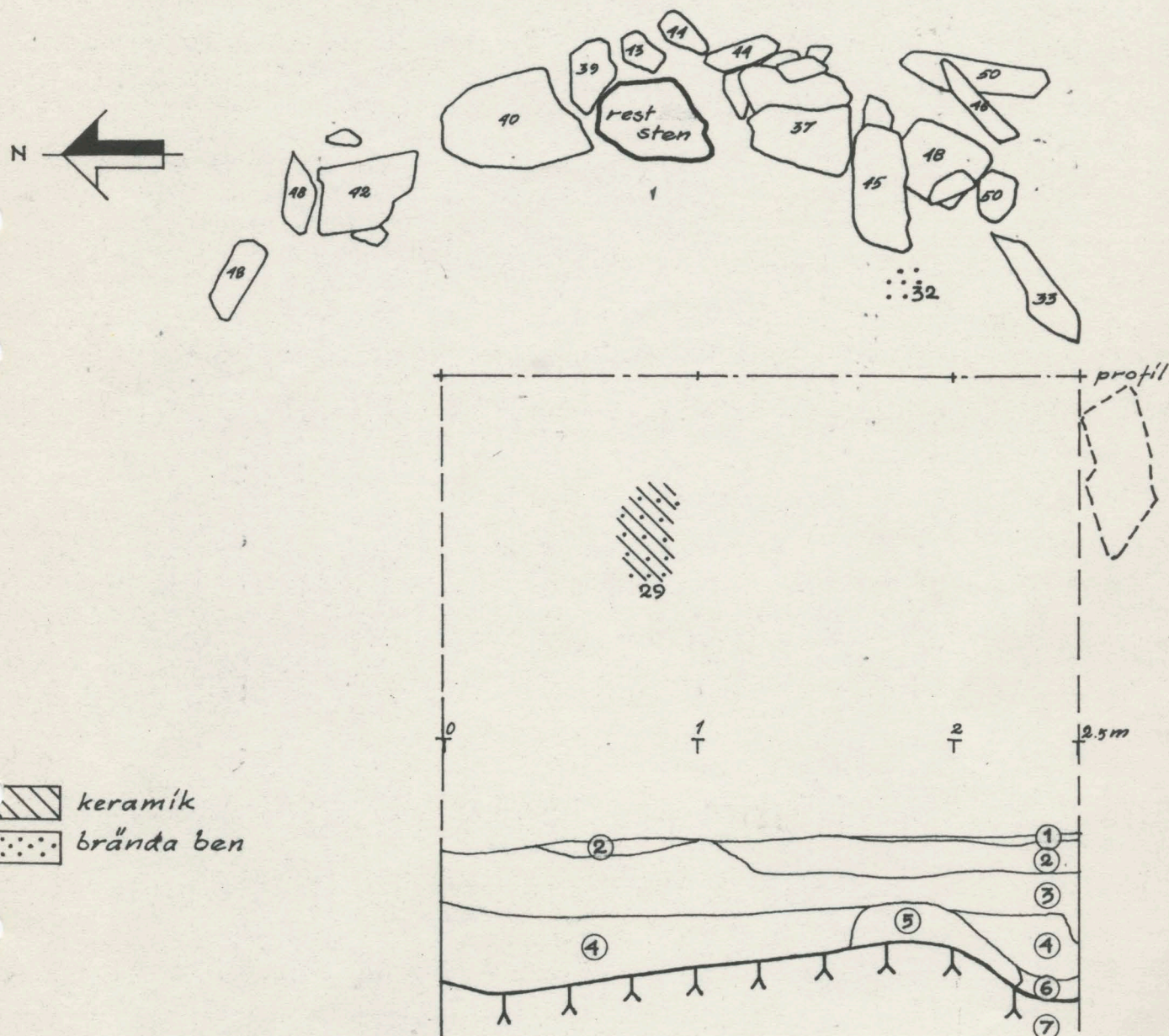
GÖTEBORG, S.BISKOPSGÅRDEN

Göt 174 (= 1964 års fornm.inventering nr 15:76)

OMRÅDE B

SKALA 1:25

Göteborgs arkeologiska museum 1962

- ① Mörk, kolbemängd sand
- ② Grusblandad sand
- ③ Brun sand med enstaka fläckar av ljus sand
- ④ Mörk sand med enstaka fläckar av ljus sand
- ⑤ Mörk sand indränkt med råolja
- ⑥ Ljus, grov sand
- ⑦ Berg

OBS! Nivåsiffrorna oreducerade.

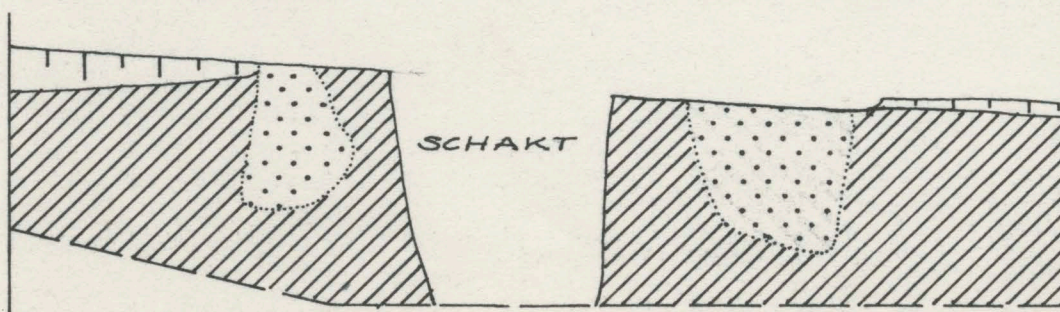
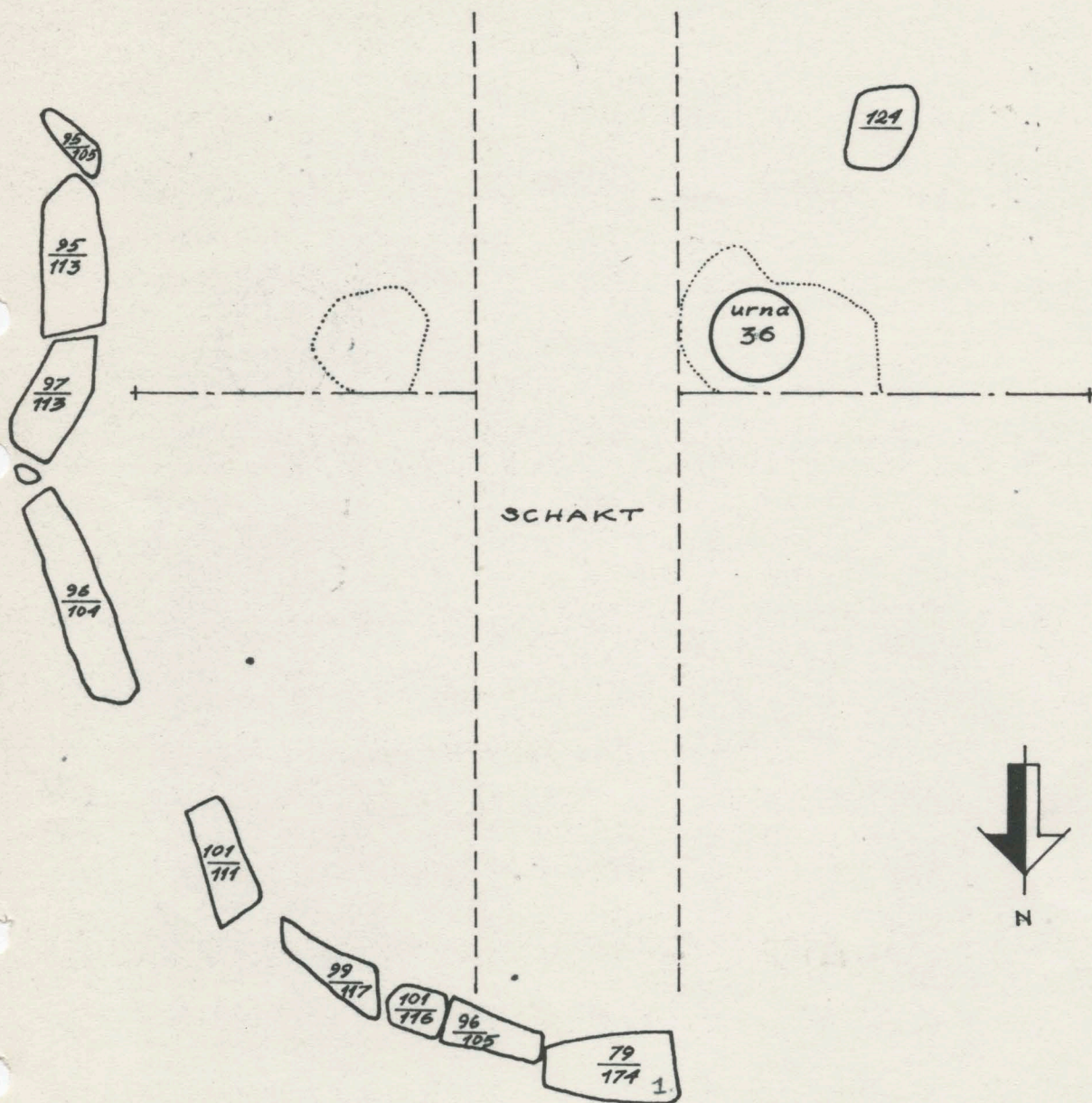
Fix 58.91 m.ö.h.

(Endast stenarnas översidor avvägda).

GÖTEBORG, S. BISKOPSGÅRDEN
 Göt 174 (=1964 års fornm.inventering nr 15:76)
 GRAV C

SKALA 1:20

Göteborgs arkeologiska museum 1962

- vegetationsskikt
- mörk sand, ljusfläckig
- ljus sand

OBS! Nivåsiffrorna reducerade.
 Fix 58,63 m.ö.h.

GÖTEBORG, S. BISKOPSGÅRDEN

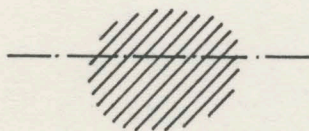
Göt 174 (=1964 års fornm.inventering nr 15:76)

BRANDGRAVAR och HÄRDAR

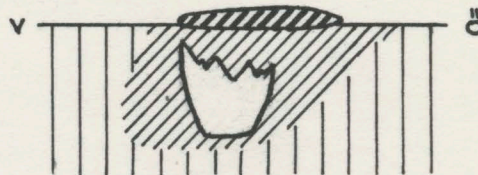
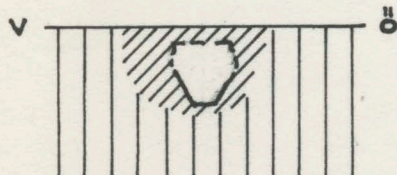
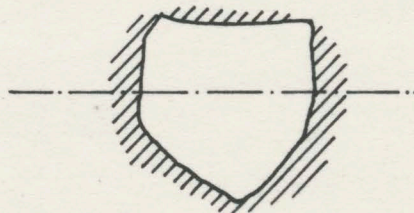
SKALA 1:25

Göteborgs arkeologiska museum 1962

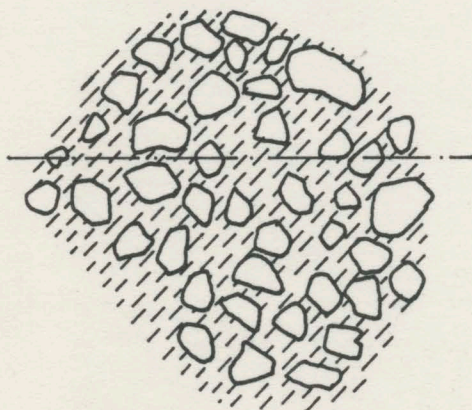
D

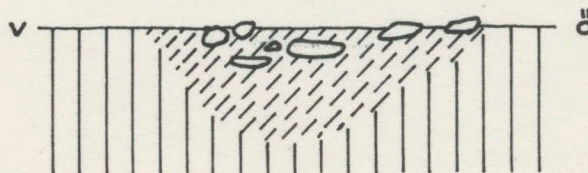
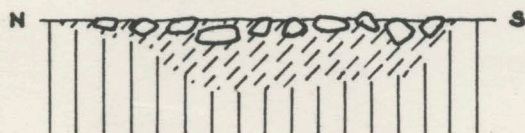
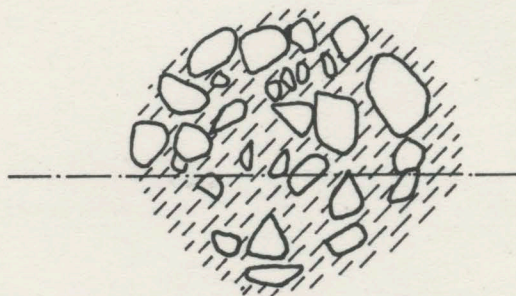
E

G

H

ljus sand

bälmörja

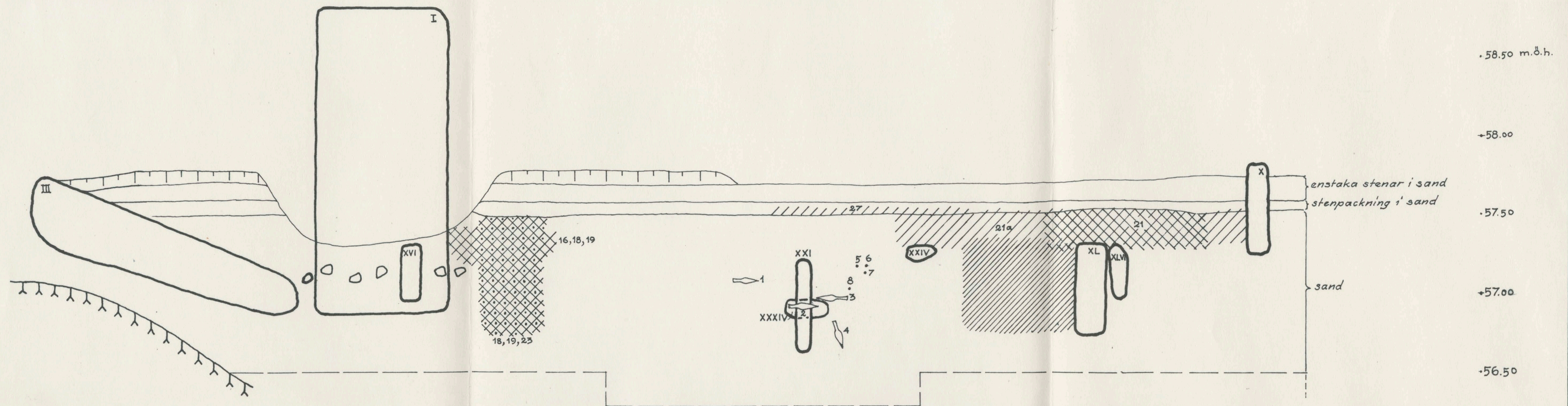

sotbermängd sand

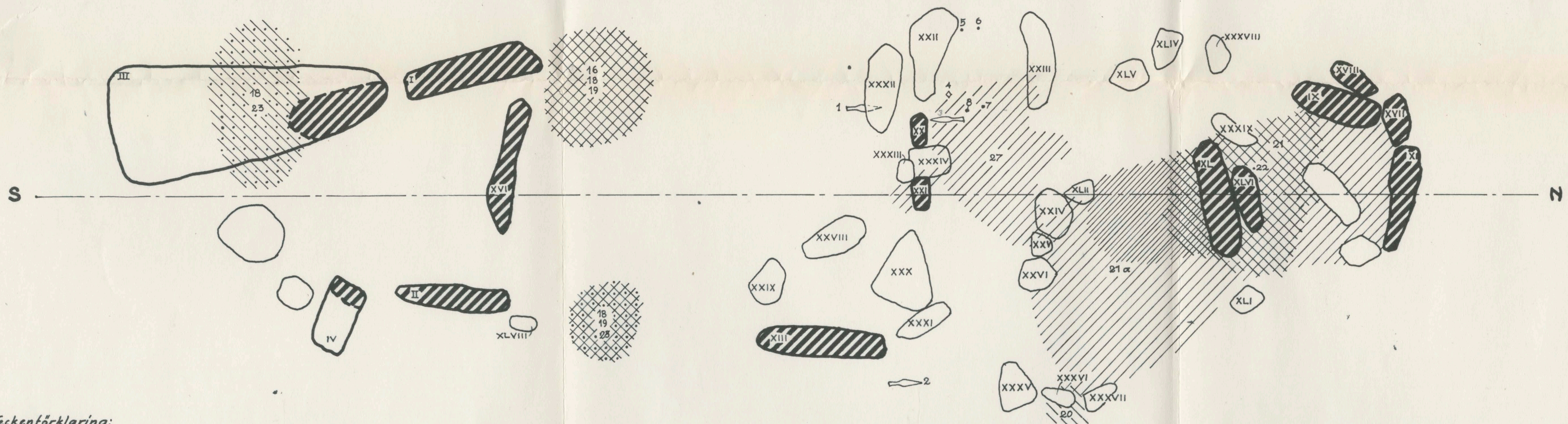
GÖTEBORG, S.BISKOPSGÅRDEN
Göt 174 (= 1964 års fornm.inventering nr 15:76)
HÄLLKISTA

SKALA 1:20
Göteborgs arkeologiska museum 1962

PROFILPROJEKTION AV KISTANS
V:a HALVA MED VISSA FYND
INPROJICERADE.

PLANRITNING

Teckenförklaring:

Stenarna III & IV äro tecknade dels i det läge,
de hittades och dels såsom resta.

33 KV. KULINGEN

34 KV. LANDVINDEH

GÖTEBORG, S. BISKOPSGÅRDEN

Göt 174 (= 1964 års fornm.inventering nr 15:76)

HÄLLKISTA och GRAVFÄLT

SKALA 1:200

Göteborgs arkeologiska museum 1962

SNÖVÄDERSGATAN

60

59

58

57

56

55

54

▲B

◎E

◎C

○H

◎D

⊕ Fixp. +57

○G

◎F

A	Hällkista
B	Rest sten
C	Brandgrav
D	"
E	"
F	"
G	Hård
H	"

GÖTEBORG DEN 13/7 1962
Jonas Sjöberg